

URNE UIT DE IJZERTIJD

Heemkundige Kring Rijkevorsel

Het grafveld van Rijkevorsel-Helhoekheide

Ten noorden van het kanaal Dessel-Schoten ontdekte een werkman in december 1902 bij het omspitten van een stuk heide een volledige urne. Men meldde deze vondsten aan Louis Stroobant, de toenmalige directeur van de Weldadigheidskolonie te Merksplas. Hij stond bekend om zijn interesse voor archeologie en was betrokken bij verschillende archeologische en historische verenigingen. Zo lag hij mee aan de basis van de oprichting van de Geschied- en Oudheidkundige kring Taxandria in 1903.

Toen Stroobant de site bezocht, was een deel van de urnen reeds vernield. De locatie van de graven was enkel herkenbaar aan concentraties van scherven en crematieresten. De opgraving van de overgebleven grafheuvels beperkte zich tot het uitgraven van het centrale graf. In januari 1903 ondernam Louis Stroobant samen met baron De Loë, conservator van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis (KMKG), een meer systematisch onderzoek op enkele percelen ten zuiden van het kanaal, tussen de huidige Brandgravenweg en de Oostmalse Steenweg.

Volgens opgravingsverslagen onderzocht men in totaal 34 grafheuvels, waarvan 17 door de KMKG. Uit de lijst van de graven blijkt dat niet alle overledenen in een urn waren bijgezet, er kwamen ook beenderpakgraven voor. Een deel van de door hem opgegraven urnen schonk Stroobant aan het Taxandriamuseum, de rest kwam in de collectie van de KMKG terecht. Op basis van deze urnen kunnen we de oorsprong van het grafveld dateren in de vroege ijzertijd. Meer dan de helft van de teruggevonden potten zijn echter te plaatsen in het begin van de midden-ijzertijd tussen 475 en 375 v. Chr. Het gaat hoofdzakelijk om fijn afgewerkte schalen en potten met een hoekig profiel, zonder hals. Meest in het oog springend zijn enkele bekertjes met een hoge uitbuigende hals. Eén exemplaar is voorzien van een ingekraste geometrische versiering in meandermotief en kent rechtstreekse parallellen in het Noordfranse Marnegebied. Eén graf bevatte een stuk van een mantelspeld. Hieruit kunnen we afleiden dat de bewoners goede contacten hadden en mee waren met de Noordfranse mode.

In 1911 vond een werkman nog enkele urnen aan de overkant van de Oostmalse Steenweg. Deze potten stonden decennia lang op de zolder van voormalig gemeentesecretaris Jules Sterkens en kwamen in 1978 in de collectie van de plaatselijke heemkundige kring terecht. Eén van de urnen is heel interessant, want ze werd met grond en al gelicht. Daardoor is ze nog steeds gevuld met crematieresten, waarboven een bijpotje omgekeerd is geplaatst.

Modern onderzoek

Meer dan honderd jaar na deze vondst, wordt de urne nu aan een grondig onderzoek onderworpen. In overleg met Erfgoed Noorderkempen heeft de Heemkundige Kring van Rijkevorsel beslist om de geschiedenis van de urne te ontrafelen. Op basis van de crematieresten kunnen we immers veel achterhalen over de overledene zelf en in welke periode hij of zij in Rijkevorsel woonde.

Omdat de urne er nog altijd uitziet zoals hij uit de grond kwam, is er voor gekozen om eerst een 3D-scan te laten maken. Eenmaal geopend en onderzocht zal de urne immers worden gerestaureerd naar zijn oorspronkelijke vorm. Die scan is eind 2016 uitgevoerd aan de campus Thomas De Naeyer van de Thomas More hogeschool. Vervolgens is in samenwerking met de KULeuven een CT scan gemaakt van de inhoud van de pot, om te kijken of er ook nog metalen vondsten tussen de crematieresten aanwezig zijn.

Een volgende stap is de studie van de crematieresten door een fysisch-antropoloog, en een datering. Tegelijk gaat een restaurator aan de slag om de urne en het bijpotje opnieuw in elkaar te zetten.

Alhoewel de urne behoort tot de collectie van de Heemkundige Kring van Rijkevorsel zijn de behoud- en beheermedewerkers van Archief & Musea Turnhout en de archeologen van Erfgoed Noorderkempen nauw betrokken bij het project. Via het erkende Onroerend- erfgoeddepot 'Erfgoeddepot Noorderkempen' begeleiden ze de Heemkundige Kring bij alle stappen van het onderzoek.

Tekst: Jef Van Doninck & Stephan Delaruelle

Foto: Jef Van Doninck

Archief & Musea Turnhout

Inventaris:

- Collectie Heemkundige Kring Rijkevorsel • Contact: hkrijkevorsel@outlook.be
- Heemkundig Museum en documentatiecentrum, Molenstraat 5 - 2310 Rijkevorsel

Gegevens:

- DELARUELLE S., ANNAERT R., VAN GILS M., VAN IMPE L. & VAN DONINCK J. 2013, Vondsten Vertellen. Archeologische parels uit de Antwerpse Kempen. Turnhout, p. 130-132.
- STROOBANT L., 1921. La nécropole à incinération de Rijkevorsel (Anvers). *Annales de l'Académie royale d'Archéologie de Belgique*, 64-9.
- THEUNISSEN M., 1992. *Het Grafveld Van Rijkevorsel/helhoekheide 700-400 B.C.*. Verhandeling ingediend tot het behalen van de graad van Licentiaat in de Geschiedenis richting Oudste tijden, Gent.

Het object van de maand is een initiatief van Archief & Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (doorklikken naar Object van de Maand).

Archief & Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout

Tel: +32 14 44 33 98 • www.archiefenmuseaturnhout.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11